

УДК 338:634.8:663.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-30>

ВИКЛИКИ ДЛЯ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

CHALLENGES FOR THE VINEYARD AND WINE PRODUCTION COMPLEX OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Печко Володимир Сергійович

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри переробки сільськогосподарської продукції,
Інститут післядипломної освіти,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9681-548X>

Pechko Volodymyr

National University of Food Technologies

Статтю присвячено встановленню викликів для виноградарсько-виноробного комплексу України в умовах євроінтеграції, пошуку шляхів адаптації до їх впливів та вирішенню проблемних аспектів розвитку галузі. Охарактеризовано виклики, які постають перед українським АПК в умовах конвергенції до Спільної аграрної політики ЄС. Визначено, що ключовими проблемами галузі в контексті євроінтеграції є «Експансія» імпортової продукції на ринку виноробства; недостатній рівень якості продукції; відсутність реєстру виробників, недостатній рівень прозорості та звітності; скорочення обсягів виробництва винограду; вплив воєнних дій на галузь; недосконалість політики ціноутворення в галузі; недостатній рівень інституційної підтримки галузі. Запропоновано можливі напрями вирішення проблем розвитку виноградарсько-виноробного комплексу в умовах наближення України до норм ЄС та просування української продукції виноробства на європейському та світовому ринках.

Ключові слова: виноградарсько-виноробний комплекс, євроінтеграція, стратегія, виноробство, виноградарство, ринок вина, стратегія, торгівля, глобалізація.

The article is devoted to identifying the challenges for the viticulture and wine industry of Ukraine in the context of European integration, finding ways to adapt to their impact and solving problematic aspects of the industry development. The article describes the challenges facing the Ukrainian agro-industrial complex in the context of convergence with the EU Common Agricultural Policy. It is determined that the key problems of the industry in the context of European integration are the 'expansion' of imported products in the wine market; insufficient level of product quality; lack of a register of producers, insufficient level of transparency and reporting; reduction in grape production; impact of military actions on the industry; imperfection of pricing policy in the industry; insufficient level of institutional support for the industry. Possible directions for solving the problems of development of the viticulture and wine industry in the context of Ukraine's approximation to EU standards and promotion of Ukrainian wine products in the European and world markets are proposed. It is proved that an innovative strategy for the development of the viticulture industry in the digitalised and global world will not only help Ukrainian producers to cope with modern challenges, but will also open up new horizons for sustainable and competitive development of the industry. It is substantiated that among the key components of the development of the viticulture and winemaking complex is the protectionism of the national wine producer and its alternative support in the conditions of fulfilling the requirements of the agreements with the EU; increasing the volume of subsidies to the industry; transformation of the agricultural system and support of small farmers and craft producers; raising product quality standards and strengthening the fight against counterfeit products; increasing the profitability of producers based on the transfer of innovations and the development of high-tech production; integration of the efforts of Ukrainian science, education, public organizations and other stakeholders to promote the brand of Ukrainian wine among consumers both in Ukraine and the EU and around the world.

Keywords: viticulture and wine industry, European integration, strategy, winemaking, viticulture, wine market, strategy, trade, globalization.

Постановка проблеми. Вирішення проблеми продовольчої безпеки є одним із ключових завдань щодо досягнення Цілей сталого розвитку, визначених ООН на період до 2030 р. [9]. Виноградарсько-виноробний комплекс як невід'ємна складова національного АПК України та харчової промисловості нині перебуває у стані скорочення обсягів виробництва, стрімкого знищення площ виноградників, домінування імпортової продукції на споживчих ринках, що пов'язане як із впливом воєнних дій, так і низкою інших об'єктивних факторів, серед яких вагоме місце відводиться впливам процесів глобалізації та євроінтеграції як їх складової. Попри ці обставини, вітчизняні виноградари роблять титанічні зусилля та намагаються зберегти та примножити традиції українського виноробства.

В умовах євроінтеграції постає низка викликів для українських виноградарів та виноробів, вчасне реагування та нівелювання негативних проявів яких має стати стратегічною основною національної політики підтримки галузі як важливої складової економічного та експортного потенціалу, а також запоруки збереження багатовікових традицій та надбань культури виноробства в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку виноградарсько-виноробного комплексу досліджували такі відомі науковці, як Н. Аверчева [4], І. Белоус [5], Бойко Л. [6], О. Єрмаков [10], М. Ільчук [11], В. Лагодієнко [12], Ю. Лупенко [13] та ін. Результати аналізу наукових праць дозволили сформулювати теоретико-прикладний базис розвитку виноградарства та виноробства на інноваційній основі, проте потребує більш детального вивчення питань, пов'язаних із викликами для галузі в умовах євроінтеграції України.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є встановлення викликів для виноградарсько-виноробного комплексу України в умовах євроінтеграції, пошук шляхів адаптації до їх впливів та вирішення проблемних аспектів розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. 23 червня 2022 р. Україна отримала статус країни-кандидатки, а 25 червня 2024 р. офіційно розпочалися переговори щодо вступу її до Європейського Союзу [3]. Однією зі складових скринінгу прогресу України на шляху до вступу є наближення вітчизняного сільського господарства відповідно до вимог Спільної аграрної політики (САП) ЄС (Common Agricultural Policy, CAP).

Серед глобальних викликів, які постають перед українським АПК в умовах конвергенції до САП ЄС екологічні стандарти та вимоги до якості продукції. ЄС висуває суворі вимоги до використання добрив, пестицидів, захисту ґрунтів, водних ресурсів та збереження біорізноманіття. Для українських аграріїв це означає необхідність значних інвестицій у модернізацію виробництва, запровадження стандартів сталого розвитку та підвищення екологічної відповідальності аграрного бізнесу. У той же час, невідповідність цим стандартам може обмежити експорт української продукції до країн ЄС, що створює додатковий тиск на виробників і потребує державної підтримки для здійснення таких змін.

Ще одним викликом є інтеграція до європейської системи субсидій і дотацій, яка є ключовим інструментом САП, особливо у частині підтримки малого фермерства. Українські аграрії часто не мають доступу до подібного рівня державної підтримки, в той час як європейські конкуренти мають безпрецедентно вищий рівень підтримки, що створює нерівні умови на ринку. До того ж, для отримання субсидій в ЄС виробники повинні дотримуватися складних бюрократичних процедур та доводити відповідність екологічним і соціальним критеріям. Це вимагає не лише змін у підходах до виробництва, а й значного підвищення рівня обізнаності та управлінських навичок в українському аграрному секторі, що є складним завданням в умовах обмеженості ресурсів і часу на адаптацію.

Під час круглого столу в м. Одеса 25 травня 2024 р. голова Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики Олександр Гайду підкреслив, що «на шляху євроінтеграції галузь зіткнулася з проблемами, які уповільнюють експорт виноробної продукції на світові ринки збуту, а саме: Україна не має реєстру виробників винограду та вина і кадастру виноградників; відсутні офіційні дані та статистика щодо кількості або розміру аграрних чи фермерських підприємств і домогосподарств, що виробляють виноград. Зазначене унеможлиблює здійснення простежуваності від виноградної лози до пляшки вина на полиці магазину, на що також вказала Єврокомісія в своєму останньому аналітичному звіті» [8].

Очевидним викликом для вітчизняного виноградарства та виноробства є домінування імпортової продукції виноробства, в т.ч. з ЄС, з якою досить складно конкурувати вітчизняним виробникам. По-перше, з 1 січня 2021 р.

в Україні діє нульове мито на ввезення вина з країн ЄС, що передбачено зобов'язаннями України щодо обнулення імпорتنих мит на низку товарів протягом семирічного періоду після укладення економічної частини Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Варто зазначити, що до цього розмір мита на ввезення вина становив 0,3-0,4 EUR/літр. По-друге, уже зазначалось вище, європейські виробники вина мають суттєво вищі дотації від держави у порівнянні із українськими виробниками, тому їм вигідно продавати продукцію навіть за низькими цінами, що не можуть собі дозволити вітчизняні винороби.

Особливо важливою проблемою вітчизняної виноробної галузі є нерегульоване використання географічних зазначень на ринку продукції. Це зумовлює значні економічні та репутаційні втрати, оскільки виробники використовують назви відомих виноробних регіонів без належного дотримання стандартів або реальної прив'язки до цих територій, це створює ризики для автентичності продукції. Як наслідок, споживачі можуть втратити довіру до якості вітчизняного вина, що ускладнює його просування на міжнародному ринку. Більше того, відсутність ефективного захисту географічних зазначень відкриває шлях до недобросовісної конкуренції, коли продукція нижчої якості продається під виглядом преміальних вин, пов'язаних із визначеними регіонами.

13 травня 2024 р. офіційно набрав чинності оновлений «Регламент про географічні зазначення (ГЗ) для сільськогосподарської продукції, вин та спиртних напоїв» ЄС [2]. Ухвалений Регламент є частиною ширших змін ЄС щодо захисту ідентичності та традицій сільськогосподарської продукції, а також підвищення довіри споживачів і розвитку сільських районів [7]. У цьому контексті виникає питання про розробку окремого географічного зазначення «українського вина», яке має свої тривалі історичні традиції та може стати повноцінним конкурентом виноробним регіонам та зазначенням ЄС.

На рис. 1 згруповані ключові проблеми та виклики виноградарству та виноробству та можливі шляхи їх вирішення, що, на нашу думку, має стати запорукою стратегічного розвитку галузі, яка має високий потенціал зростання.

Водночас, як влучно підкреслюють Л. Бойко та В. Бойко, «виноградарство і виноробство на сьогодні, це дуже високотехнологічні процеси і якщо наші виробники хочуть бути кон-

курентоспроможними на європейському та світовому ринках, необхідно використовувати всі можливості у застосуванні інноваційних технологій. Проте можна зазначити, що у виноградарстві, як і в інших галузях сільського господарства, ревіталізація у післявоєнний період може залежати від різних факторів, таких як економічні умови, технологічний прогрес, підтримка уряду та міжнародні тенденції споживання вина» [6, с. 36].

Відтак, в умовах євроінтеграції національні товаровиробники змушені конкурувати з європейськими, що обумовлює необхідність управління стратегічним розвитком українського виноградарства та виноробства на інноваційних засадах, які стимулюватимуть наближення показників розвитку галузі до світових стандартів та передових європейських зразків. Діджиталізація виробничих процесів, використання сучасних технологій та глобальна інтеграція відкривають нові можливості та виклики для цієї галузі. Інноваційна діяльність повинна одночасно зосереджуватися на різних аспектах, які пов'язані з новими видами унікальної продукції, оптимізованими виробничими процесами та ринковими та організаційними практиками. На нашу думку, основними групами інновацій у галузі виноградарства є агробіологічні, техніко-технологічні, агрохімічні, екологічні, організаційно-економічні, управлінські, соціальні та маркетингові інновації [1].

Інноваційна стратегія розвитку галузі виноградарства у діджиталізованому та глобальному світі не лише допоможе українським виробникам не лише впоратись з сучасними викликами, але й відкриє нові горизонти для сталого та конкурентоспроможного розвитку галузі. Серед важливих кроків на шляху до утвердження України як важливого гравця на європейському ринку вина є повернення у 2022 р. статусу держави-члена Міжнародній організації виноградарства та виноробства (MOBB, International Organisation of Vine and Wine). Інститут виноградарства і виноробства імені В.Є. Таїрова НААН України вважає, що відновлення членства в МОBB дасть також новий поштовх для розвитку наукового співробітництва, створення нових інноваційних розробок, яких завжди потребувала і потребує галузь [14]. Отже, ми в черговий раз заявили, що є країною виноградарства та виноробства із тривалими традиціями, що буде сприяти формуванню власного оригінального бренду українського вина на європейському та світовому ринках. Ми надали право голосу

Рис. 1. Ключові проблеми розвитку виноградарсько-виноробного комплексу України в умовах євроінтеграції

Джерело: систематизовано автором

Україні, повернули право впливати на міжнародну політику у виноробстві, брати участь у створенні регламентів та започаткуванні нових тенденцій у галузі.

Висновки. Таким чином, виноградарсько-виноробний комплекс сьогодні перебуває у процесі зростання викликів, пов'язаних із євроінтеграцією, що потребує особливої державної підтримки та уваги держави. Для ефективного розвитку галузі на стратегічній основі дане питання слід вирішувати комплексно та системно за рахунок тривалої окупності вкладеного капіталу. Серед ключових складових розвитку виноградарсько-виноробного комплексу протекціонізм національ-

ного виробника вина та його альтернативна підтримка в умовах виконання вимог договорів з ЄС; збільшення обсягів дотацій в галузь: трансформування аграрного устрою та підтримка малих фермерів та крафтових виробників; підвищення стандартів якості продукції та посилення боротьби з продукцією-фальсифікатом; підвищення рентабельності виробників на засадах трансферу інновацій та розвитку високотехнологічного виробництва; інтеграція зусиль української науки, освіти, громадських організацій та інших стейкхолдерів щодо просування бренду українського вина серед споживачів як в Україні, так і ЄС та всьому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Pechko V. Innovations as a component of the strategic development of the viticulture and wine industry in Ukraine. Challenges regarding innovation and intellectual in the agri-food sector within the context of sustainable development and European integration: monograph. Kyiv: NSC "IAE". 2024. P. 145–157.
2. Regulation (EU) 2024/1143 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on geographical indications for wine, spirit drinks and agricultural products, as well as traditional specialities guaranteed and optional quality terms for agricultural products, amending Regulations (EU) No 1308/2013, (EU) 2019/787 and (EU) 2019/1753 and repealing Regulation (EU) No 1151/2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1143/oj> (дата звернення: 13.11.2024).
3. Ukraine has officially started accession negotiations with the EU. URL: <http://surl.li/hhikmr> (дата звернення: 13.11.2024).
4. Аверчева Н. О. Напрями підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання виноградарсько-виноробного підкомплексу. *Економіка та держава*. 2021. № 12. С. 59–64.
5. Белоус І. В. Стратегія розвитку виноградарства і виноробства України та передумови виходу їх продукції на світовий ринок: монографія. Одеса: ННЦ «ІВіВ ім. В. Є. Таїрова», 2015. 204 с.
6. Бойко, Л., Бойко, В. Сучасні аспекти розвитку галузі виноградарства в умовах невизначеності. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. Вип. (19). С. 31-38. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.8>
7. В ЄС набрав чинності новий Регламент про географічні зазначення для сільськогосподарської продукції, вин та спиртних напоїв. URL: <https://nipo.gov.ua/ies-novuj-rehlament-gi/> (дата звернення: 13.11.2024).
8. Від виноградної лози до вина на полиці магазину в Євросоюзі. *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/378323> (дата звернення: 15.11.2024).
9. Глобальні цілі сталого розвитку. Офіційний сайт ООН в Україні. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення 14.11.2024).
10. Єрмаков О. Ю., Удахін В. В. Інтенсифікація виробництва винограду на інноваційній основі. *Агросвіт*. 2009. № 8. С. 37–40.
11. Ільчук М. М., Дмитрук М. І. Розвиток виробництва винограду в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 18–26.
12. Лагодієнко В.В., Голоднюк О.М., Мільчева В.В. Інноваційний напрямок розвитку виноробства в Україні. Маркетинг, підприємство і торгівля сучасний стан, напрямки розвитку. Одеса : ОНАХТ, 2020. 757 с.
13. Лупенко Ю. О. Сучасні тенденції розвитку ринку продукції виноградарства в Україні. *Виноградарство і виноробство: міжвідомчий тематичний науковий збірник*. 2015. Вип. 52. С. 119–122.
14. Україна повернула членство у Міжнародній організації виноградарства та виноробства. URL: <https://open4business.com.ua/ukrayina-povernula-chlenstvo-u-mizhnarodnij-organizacziyi-vynogradarstva-ta-vynorobstva/> (дата звернення 14.11.2024).

REFERENCES:

1. Pechko, V. (2024) Innovations as a component of the strategic development of the viticulture and wine industry in Ukraine. Challenges regarding innovation and intellectual in the agri-food sector within the context of sustainable development and European integration. a monograph. Kyiv: NSC "IAE". 2024, P. 145–157. (in English)
2. European Union (2024) Regulation (EU) 2024/1143 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on geographical indications for wine, spirit drinks and agricultural products, as well as traditional specialities guaranteed and optional quality terms for agricultural products, amending Regulations (EU) No 1308/2013, (EU) 2019/787 and (EU) 2019/1753 and repealing Regulation (EU) No 1151/2012. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1143/oj> (accessed November 13, 2024).
3. Governmental Portal (2024) Ukraine has officially started accession negotiations with the EU. Available at: <http://surl.li/hhikmr> (accessed November 13, 2024).
4. Avercheva, N. (2021) Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti subiektiv hospodariuvannia vynohradarsko-vynorobnoho pidkompleksu [Direction of increasing efficiency of management entities activities of viticulture and winemaking sub complex]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 59–64. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.12.59>
5. Belous, I. V. (2015) Strategia rozvytku vynogradarstva i vynorobstva Ukrainy na peredumovy vyhodu yih produktcii na svitovyy rynek [Strategy for the development of viticulture and winemaking in Ukraine and the conditions for their output to the world market:monograph]. Odessa: NNTs "IViV im.V.Ye. Tairova", 204 p. (in Ukrainian)

6. Boiko, L., & Boiko, V. (2024) Suchasni aspekty rozvytku haluzi vynohradarstva v umovakh nevyznachenosti [Modern Aspects Of Viticulture Under Conditions Of Uncertainty]. *Taurida Scientific Herald. Series: Economics*, (19), 31–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.8>
7. IP OFFICE (2024) V YeS nabrav chynnosti novyi Rehlament pro heohrafichni zaznachennia dlia silskohospodarskoi produktsii, vyn ta spyrtnykh napoiv [New Regulation on Geographical Indications for Agricultural Products, Wines and Spirits enters into force in the EU]. Available at: <https://nipo.gov.ua/ies-novyj-rehlament-gi/> (accessed November 13, 2024).
8. UNDP Ukraine (2024) The Sustainable Development Goals (SDGs). Available at: <https://www.undp.org/ukraine/sustainable-development-goals> (accessed November 11, 2024).
9. Holos Ukrainy (2024) Vid vynohradnoi lozy do vyna na polytsi mahazynu v Yevrosoiuzi [From the vine to the wine on the shelf in the EU]. Available at: <http://www.golos.com.ua/article/378323>(accessed November 15, 2024).
10. Yermakov, O. Yu. & Udakhin, V. V. (2009) Intensyfikatsiya vyrobnytstva vynohradu na innovatsiyniy osnovi [Intensification of the grape production on an innovative basis]. *Agrosvit*, 8, 37–40.
11. Ilchuk, M., & Dmytruk, M. (2019) Rozvytok vyrobnytstva vynohradu v Ukraini [Development of grape production in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 26 (1), 18–26. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901018>
12. Lahodiienko, V.V., Holodniuk, O.M., & Milcheva, V.V. (2020) Innovative direction of development of winemaking in Ukraine. Marketing, enterprise and trade: current state, development directions. Odesa: ONAKhT, Odesa, 757 p. (in Ukrainian)
13. Lupenko, Yu.O. (2015) Suchasni tendentsii rozvytku rynku produktsii vynohradarstva v Ukraini [Modern trends in the wine production market in Ukraine]. *Vynohradarstvo i vynorobstvo: mizhvidomchy tematychnyy naukovyy zbirnyk*, 52, 119–122.
14. Ukraine Open for business (2024) Ukraine regains membership in the International Organisation of Viticulture and Winemaking. Available at: <https://open4business.com.ua/ukrayina-povernula-chlenstvo-u-mizhnarodnij-organizacziyi-vynohradarstva-ta-vynorobstva/> (accessed November 11, 2024).